

Προτάσεις για εκπαιδευτικές περιηγήσεις σε τόπους σχετιζόμενους με το Ολοκαύτωμα

Οι προτάσεις αυτές, οι οποίες δημοσιεύτηκαν για πρώτη φορά το 2001 ως κατευθυντήριες γραμμές, έχουν πολλαπλασιασθεί πρόσφατα προκειμένου να αντιμετωπίσουν τη σημαντική άνοδο ρεύματος που είχαν τα εκπαιδευτικά ταξίδια της νεολαίας σε τόπους σχετιζόμενους με το Ολοκαύτωμα.

Πράγματι, εκπαιδευτικά ιδρύματα και οργανισμοί σε ολόένα και περισσότερες χώρες οργανώνουν επισκέψεις σε μέρη που σχετίζονται με το Ολοκαύτωμα όχι μόνο της Ευρώπης, αλλά και του Ισραήλ, των ΗΠΑ κ.ά.

Την τελευταία δεκαετία, Ημέρες Μνήμης του Ολοκαυτώματος έχουν θεσμοθετηθεί σε περισσότερες από τριάντα χώρες σε όλο τον κόσμο, και τον Νοέμβριο του 2005, τα Ηνωμένα Έθνη ενέκριναν ψήφισμα που καθιερώνει ετήσια Παγκόσμια Ημέρα Μνήμης των Θυμάτων του Ολοκαυτώματος στις 27 Ιανουαρίου. Για τον λόγο αυτό πολλές επισκέψεις οργανώνονται ακριβώς τη συγκεκριμένη ημερομηνία σε χώρους μαρτυρίου ή μνήμης των θυμάτων.

Βεβαίως, οι συγκεκριμένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες απαιτούν σοβαρή προετοιμασία και ενεργό συμμετοχή όλων των συμμετεχόντων. Οι δραστηριότητες αυτές αποσκοπούν πρωτίστως στην εκμάθηση της Ιστορίας του Ολοκαυτώματος και μπορούν να εμπλουτισθούν με τη βοήθεια διεπιστημονικών προσεγγίσεων. Οι εκπαιδευτικοί αρχικά θα πρέπει να εξετάσουν τον τρόπο που οι εκπαιδευτικές εκδρομές εντάσσονται στο ευρύτερο σύστημα διδασκαλίας μέσα στην τάξη, αφού όπως είναι φυσικό μια επίσκεψη στα μέρη αυτά δεν μπορεί να σταθεί μόνη της.

Μια ολοκληρωμένη μελέτη του Ολοκαυτώματος πρέπει υποχρεωτικά να περιλαμβάνει την οπτική όλων των μερών: των θυμάτων, των θυτών, των συνεργών τους, όπως και των διασωστών. Ωστόσο, στη διάρκεια των επισκέψεων αυτών σε στρατόπεδα συγκέντρωσης ή κέντρα εξόντωσης, η εμπειρία των θυμάτων είναι μείζονος σημασίας. Οι εκπαιδευτικοί, μελετώντας εκ προοιμίου τον ρόλο και όσων προέβησαν εκείνοι που διέπραξαν τη δολοφονία είναι εκείνοι που πρέπει να επιλέξουν τις κατάλληλες μεθόδους μάθησης, ώστε σε καμμία περίπτωση να μην ταυτισθούν με τους δράστες.

Το προσωπικό που υπηρετεί στους τόπους μαρτυρίου και μνήμης έχει την ευθύνη να παρέχει στους εκπαιδευτικούς κάθε βοήθεια, πληροφορίες ή και υλικό για τη διδασκαλία μέσα στην τάξη και οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να διαθέτουν επαρκή χρόνο για την προετοιμασία των μαθητών.

Η πιο ολοκληρωμένη πηγή που έχει καταρτισθεί μέχρι σήμερα σχετικά με τόπους σχετιζόμενους με το Ολοκαύτωμα, συμπεριλαμβανομένων ενός διαδραστικού χάρτη όλων των μνημείων του Ολοκαυτώματος, μνημείων, τόπων μνήμης, ιδρυμάτων και μουσείων αφιερωμένων στη μνήμη των θυμάτων των ναζί, βρίσκεται στη διαδικτυακή διεύθυνση: www.memorial-museums.net/.

Περίληψη:

Προετοιμασία εκπαιδευτικών εκδρομών σε τόπους σχετιζόμενους με το Ολοκαύτωμα

- Μια επίσκεψη δεν θα πρέπει να θεωρείται από μόνη της ως επαρκής για τη μελέτη του Ολοκαυτώματος. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να είναι προετοιμασμένος όσον αφορά τους στόχους μιας επίσκεψης σε έναν τόπο μαρτυρίου ή απλά μνημονικό χώρο. Πρέπει να γνωρίζει τον τρόπο που θα συμπληρώσει, θα διευρύνει και θα προκαλέσει τον διάλογο μέσα στην τάξη.
- Είναι σημαντικό να είναι η επίσκεψη προσεκτικά σχεδιασμένη και ο εκπαιδευτικός να έχει επισκεφθεί προηγουμένως τον χώρο για να λάβει συμβουλές προετοιμάζοντας την επίσκεψη.
- Στην καλύτερη περίπτωση, κάθε εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει κάνει μια προκαταρκτική επίσκεψη και να έχει παρακολουθήσει επιμορφωτικά σεμινάρια.
- Η προετοιμασία πρέπει να αποβλέπει στο να καταστήσει σαφές ότι ένας τόπος μαρτυρίου ή μνήμης έχει τη δική του ιστορία, και ότι μια επίσκεψη στον χώρο αυτό μπορεί να διδάξει, όχι μόνο για το παρελθόν αλλά και πώς σήμερα οι άνθρωποι τον θυμούνται.

Περιηγούμενοι τους τόπους μαρτυρίου και μνήμης

- Οι επισκέψεις αυτές γεννούν ιδιαίτερες μαθησιακές εμπειρίες, τελείως διαφορετικές από εκείνες μέσα στην τάξη. Μια επίσκεψη μπορεί να αναβαθμίσει τη «σημασία» ενός θέματος στα μάτια των μαθητών και μόνο από το γεγονός ότι άφησαν το σχολείο και τις υποχρεώσεις τους μέσα σε αυτό για να κάνουν τη συγκεκριμένη επίσκεψη.
- Οι ιστορικοί χώροι, άλλωστε, διαθέτουν από μόνοι τους μοναδική ατμόσφαιρα που ωθεί τους μαθητές στην επιθυμία να μάθουν περισσότερο ενώ ταυτόχρονα τους προκαλεί έντονα συναισθήματα. Είναι καθήκον του εκπαιδευτικού να έχει συναισθήσει ότι θα υποβάλει τους μαθητές του σε αυτά τα έντονα συναισθήματα και να το λάβει σοβαρά υπόψη του κατά την προετοιμασία της επίσκεψης.
- Οι ιστορικοί τόποι παρέχουν επιπλέον ευκαιρίες για ουσιαστική μελέτη όσων συνδέονται μαζί τους.
- Η ευκαιρία που δίδεται στους μαθητές να μελετήσουν αυθεντικά αντικείμενα – εκθέματα μπορεί να τονώσει το ενδιαφέρον, το κίνητρο και τη μάθηση και μπορεί να προσφέρει μια άμεση και απτή σύνδεση με τους πρωταγωνιστές των γεγονότων που έδρασαν στο παρελθόν, κάτι που είναι δύσκολο να αναπαραχθεί στη σχολική τάξη.
- Μια επίσκεψη σε έναν ιστορικό χώρο θα πρέπει να εστιάζει στην ιστορία αυτού του τόπου. Οι μαθητές θα πρέπει μαθαίνοντας την ιστορία ενός χώρου να χρησιμοποιούν την ιστορική μαρτυρία, προκειμένου να διεισδύσουν σε θέματα που συζητήθηκαν στη διάρκεια προετοιμασίας τους στην τάξη πριν την επίσκεψη. Η επίσκεψη από την άλλη μεριά δεν πρέπει να θεωρείται ως ευκαιρία να απαντήσει σε ιστορικά ερωτήματα, αλλά ως κίνητρο και ερέθισμα για νέες ιστορικές, ηθικές και δεοντολογικές αντιλήψεις και προβληματισμούς.
- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού κατά τη διάρκεια επισκέψεων σε αυθεντικούς και μη τόπους είναι υψίστης σημασίας, ακόμη και αν δεν είναι σε θέση να ξεναγήσει τους μαθητές του στους λειτουργικούς χώρους.
- Είναι γεγονός ότι οι περισσότεροι μαθητές δεν έχουν συνηθίσει να μαθαίνουν από παρόμοιες επισκέψεις και δεν διαθέτουν μαθησιακές ικανότητες απαραίτητες γι' αυτά τα περιβάλλοντα.

Ως εκ τούτου, χρειάζεται προηγουμένως να έχουν εξασφαλισθεί τα μέσα εκείνα που

θα διευκολύνουν τη μάθηση των νέων κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, βοηθώντας τους να ερμηνεύσουν τα εκθέματα.

- Ο εκπαιδευτικός, από την πλευρά, θα πρέπει να ενθαρρύνει τη συζήτηση και τον προβληματισμό των μαθητών στη διάρκεια της επίσκεψης, αφιερώνοντας τον απαραίτητο χρόνο γι' αυτό.

Μετά το πέρας μιας εκπαιδευτικής περιήγησης

- Η εργασία στην τάξη, μετά μια επίσκεψη, θα πρέπει να απαντήσει στα ερωτήματα που τέθηκαν από τους μαθητές ως αποτέλεσμα της εμπειρίας τους και να τους βοηθήσει να βάλουν σε τάξη όσα έμαθαν κατά τη διάρκεια μιας επίσκεψης σε ένα ευρύτερο πλαίσιο γνώσεων για μια δοσμένη περίοδο.

Οδηγίες για εκπαιδευτικές επισκέψεις σε ιστορικούς τόπους

Μια επίσκεψη δεν θα πρέπει να θεωρείται από μόνη της επαρκής για τη μελέτη του Ολοκαυτώματος. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να γνωρίζει τους στόχους μιας τέτοιας επίσκεψης και τον τρόπο που θα συμπληρώσει, θα διευρύνει και προκαλέσει τον διάλογο μέσα στην τάξη.

Μαθαίνοντας για το Ολοκαύτωμα, ένα σύνθετο και δύσκολο θέμα, μπαίνει αυτόματα σε λειτουργία συγκεκριμένη εκπαιδευτική διαδικασία. Πάντως, αν και οι εκπαιδευτικές επισκέψεις μπορούν να βελτιώσουν σημαντικά την μαθησιακή εμπειρία των μαθητών, η επίσκεψη μνημείων του Ολοκαυτώματος όπως και μουσείων δεν μπορεί να αντικαταστήσει την ίδια τη διαδικασία της ιστορίας στην τάξη.

Είναι σημαντικό η επίσκεψη να είναι προσεκτικά σχεδιασμένη και ο εκπαιδευτικός να έρχεται σε επαφή με τον χώρο για συμβουλές προετοιμάζοντας την επίσκεψη.

Έντυπο υλικό ή υλικό από ιστοσελίδες, όπως φυλλάδια, προσπέκτους και μπροσούρες θα βοηθήσουν τους μαθητές πριν την επίσκεψή τους. Το υλικό αυτό συχνά διατίθεται δωρεάν ή πωλείται στην αγορά.

Για παράδειγμα, σύμφωνα με το τμήμα εκπαίδευσης στο Σάχσενχαουζεν: «Λίγο πριν την επίσκεψη στο μνημείο, είναι χρήσιμο να έχει προηγηθεί ενημέρωση των μαθητών και να έχουν κατανοήσει ότι η διάταξη του στρατοπέδου έχει αλλάξει από τις μέρες του εθνικοσοσιαλισμού. Φωτογραφίες μπορεί να βοηθήσουν ώστε να δώσουν στους μαθητές μια ιδέα του τόπου. Προτείνεται οι ερωτήσεις των μαθητών σχετικά με το στρατόπεδο να συλλέγονται πριν την επίσκεψη».

Τα ταξίδια των μαθητών που επισκέπτονται χώρους μαρτυρίου μπορούν να οργανωθούν είτε στο πλαίσιο του ίδιου τους του σχολείου, είτε άλλων νεολαιϊστικών οργανώσεων. Γι' αυτό και ο στόχος αυτών των επισκέψεων διαφέρει ανάλογα την προσέλευση εκείνου του φορέα που τις έχει αναλάβει. Τα τελευταία χρόνια, δεν έλειψαν ακόμα και ταξιδιωτικές εταιρείες που ανέλαβαν να οργανώσουν επισκέψεις σχολείων στους συγκεκριμένους χώρους.

*Ομάδα νέων που επισκέπτεται τον χώρο
Lern- und Gedenkort Schloss Hartheim,
Αυστρία, Ιούλιος 2003*

Για ευνόητους λόγους, προτείνεται οι εκπαιδευτικοί να έρχονται σε άμεση επαφή με το εξειδικευμένο προσωπικό των χώρων μαρτυρίου προκειμένου να οργανώσουν τις επισκέψεις αυτές, ακόμη και στην περίπτωση που κάποιος ταξιδιωτικός πράκτορας μπορεί να συντονίσει όλες τις υλικοτεχνικές ρυθμίσεις και ν' αναλάβει τη διοικητική μέριμνα.

Τυχόν γονική εμπλοκή στην προετοιμασία των επισκέψεων αυτών είναι σε κάθε περίπτωση υποστηρικτική σε όλες τις φάσεις κάθε αποστολής.

Σε αριετούς ιστότοπους μπορεί κάποιος να παρακολουθήσει σήμερα σεμινάρια κατάρτισης εκπαιδευτικών, προκειμένου να εμπλουτίσει τις γνώσεις του και να αποκτήσει βαθύτερη γνώση του Ολοκαυτώματος.

Για παράδειγμα, στο Κέντρο Μνήμης Ολοκαυτώματος της Βουδαπέστης <http://www.hdke.hu/en/news>, ισχύουν τα εξής: «Εκτός από την ενημέρωση των φοιτητών σχετικά με το Ολοκαύτωμα, το κέντρο μας οργανώνει επίσης προγράμματα κατάρτισης εκπαιδευτικών. Κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων συζητούνται σύγχρονα θέματα και εξετάζονται θέματα που σχετίζονται με την έρευνα του Ολοκαυτώματος και τη σημασία τους στους τομείς της κοινωνικής ψυχολογίας, της ιστορίας και της λογοτεχνίας. Η κινηματογραφική λέσχη των δασκάλων προβάλλει ταινίες μεγάλου μήκους και ντοκιμαντέρ που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε σχολικές δραστηριότητες στην τάξη. Οι συζητήσεις που ακολουθούν μετά τις προβολές συντονίζονται από ειδικούς».

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικές με σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης που προσφέρονται σε πολλούς ιστότοπους, δείτε μια λίστα με συνδέσμους ιστοσελίδων στο τέλος του παρόντος κειμένου.

Σε πολλούς τόπους αφιερωμένους στη μνήμη του Ολοκαυτώματος εκτός από μουσειακή έκθεση, λειτουργεί και εκπαιδευτικό κέντρο, ειδικό για τη γνώση του Ολοκαυτώματος.

Για παράδειγμα, το Μουσείο Μνήμης του Ολοκαυτώματος των ΗΠΑ – www.ushmm.org περιλαμβάνει συλλογή εκθέσεων και τμήμα εκπαίδευσης. «Οι εκπαιδευτικοί που φέρνουν τους μαθητές στο συγκεκριμένο μουσείο βοηθούν με τις επισκέψεις τους το προσωπικό του να βελτιώσει τις υπηρεσίες του. Κάθε χρόνο, εκατοντάδες χιλιάδες μαθητές έρχονται στην Ουάσιγκτον για να τα επισκεφθούν και να μάθουν την ιστορία του Ολοκαυτώματος.

Η μόνιμη έκθεση του USHMM μπορεί να εξυπηρετήσει πολλαπλούς εκπαιδευτικούς σκοπούς. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν την έκθεση ως εισαγωγή του προγράμματος σπουδών στην τάξη, ή ως επιστέγασμα μιας μακράς έρευνας του Ολοκαυτώματος μέσα στην τάξη.

1 Σεπτεμβρίου 2005, Ανάβοντας Κεριά στο Τείχος του Θανάτου στο Άουσβιτς Ι-Κύριο Στρατόπεδο. Πολωνοί μαθητές, που συμμετείχαν στο συνέδριο «Η πρώτη μέρα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου» (διοργανωτής το Διεθνές Κέντρο Εκπαίδευσης για το Άουσβιτς και το Ολοκαύτωμα (ICEAH). Ευγενική χορηγία, ICEAH, Άουσβιτς-Μπίρκεναου Κρατικό Μουσείο, Πολωνία)

Τόποι μνήμης σχετιζόμενοι με το Ολοκαύτωμα, που περιλαμβάνουν συχνά και νεκροταφεία, έχουν ακόμα μεγαλύτερη σημασία. Οι εκπαιδευτικοί πάντως θα πρέπει με υπευθυνότητα να επιλέξουν τα μέρη που σχετίζονται με το Ολοκαύτωμα και θα πρέπει να επισκεφθούν οι μαθητές. Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι θα παρέχεται επαρκής χρόνος για να περιηγηθούν τον κάθε χώρο, παρά τους όποιους περιορισμούς γεννούν διοικητικές αρρυθμίες και θέματα προγραμματισμού.

Χώροι μαρτυρίου περιλαμβάνουν επίσης τα εκπαιδευτικά κέντρα. Ο εκπαιδευτικός στόχος αυτών των κέντρων είναι συχνά τριπλός και αφορά στην:

- Εκπαίδευση, προκειμένου να γίνει γνωστή αυτή η πρωτοφανής τραγωδία.
- Ανάμνηση, προκειμένου να διατηρηθεί η μνήμη των θυμάτων.
- Συνείδηση, προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι επισκέπτες να σκεφθούν πάνω στα ηθικά και πνευματικά ζητήματα που θέτουν τα γεγονότα που οδήγησαν στο Ολοκαύτωμα, καθώς και τις προσωπικές ευθύνες καθενός.

Ορισμένοι εκπαιδευτικοί συχνά θέτουν το ερώτημα, «Γιατί θα πρέπει να φέρουμε τους μαθητές μας να επισκεφθούν ένα μέρος που έχει καταστραφεί και όπου έχουν απομείνει τόσα λίγα για να δούνε;» Αυτή η ερώτηση μπορεί να χρησιμεύσει ως έναυσμα για συζήτηση στην τάξη πριν την επίσκεψη, ώστε εκπαιδευτικοί και μαθητές να προβληματισθούν πάνω σε μια σειρά ζητήματα που σχετίζονται με την επίσκεψη τέτοιων χώρων.

Περιηγούμενοι τους χώρους μαρτυρίου

Κατά τη διάρκεια επισκέψεων τους σε χώρους μαρτυρίου και μνήμης οι μαθητές μαθαίνουν για τους θύτες, τους συνεργούς τους, τους γείτονες και τους διασώστες. Για παράδειγμα, στο Μαϊντάνεκ (majdanek.pl) στην Πολωνία, οι μαθητές μπορούν να εγείρουν ερωτήματα σχετικά με τους παραιοκούντες στα περίχωρα του στρατοπέδου. Στο οίκημα όπου συνήλθε η Διάσκεψη του Βάνσσε (www.ghwk.de), στη Γερμανία, οργανώνονται σεμινάρια για το Ολοκαύτωμα, που απευθύνονται σε μια ευρεία ποικιλία ομάδων, μεταξύ των οποίων και δημοσίους υπαλλήλους οι οποίοι μελετούν τον βαθμό της συμμετοχής της ναζιστικής γραφειοκρατίας στον σχεδιασμό και την υλοποίηση του Ολοκαυτώματος.

Τα τελευταία έτη, οργανώθηκαν σεμινάρια για νέους σε πολλούς τόπους συνδεδεμένους με το Ολοκαύτωμα όπως στο [Ravensbrueck](#), το [Sachsenhausen](#), το [Buchenwald](#) και το [Bergen Belsen](#). Τα σεμινάρια αυτά δίνουν τη δυνατότητα να παραμείνει ο επισκέπτης επί αρκετές ημέρες εκεί και να προβληματισθεί για όσα έλαβαν χώρα στους συγκεκριμένους χώρους.

Μαθητές επισκέπτονται τη Μόνιμη Έκθεση στο Μουσείο – Οίκημα της Διάσωσης Βανσέε

Μαθητές επισκέπτονται τη Μόνιμη Έκθεση στο Μουσείο – Οίκημα της Διάσωσης Βανσέε

Σεμινάριο για νέους στο Μπούχενβαλντ της Γερμανίας

Τα σεμινάρια αυτά αναφέρονται:

- Στην ιστορία ίδρυσης του στρατοπέδου, των κτιρίων, της τοποθεσίας τους καθώς και των αντικειμένων και εγγράφων που βρέθηκαν μέσα σε αυτά.
- Στη λειτουργία του στρατοπέδου.
- Στις σχέσεις των σε αυτό διαβιούντων με τους περιοίκους της ναζιστικής περιόδου.
- Στην ιστορία της περιοχής μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο όπως και συγκεκριμένου μνημειακού χώρου.
- Στην εν γένει συμπεριφορά και συναισθήματα αυτών που τον επισκέπτονται.
- Στη συναναστροφή τους και τον τρόπο συμπεριφοράς τους προς τρίτους τα συναισθήματα φόβου, ελπίδας κλπ.

Το έργο που υλοποιείται στη διάρκεια αυτών των σεμιναρίων αφορά σε γεγονότα που διαδραματίστηκαν εκεί. Πλην του χώρου, ιστορικά έγγραφα, συνεντεύξεις, φωτογραφίες, βίντεο κλπ συμπληρώνουν την ενημέρωση του κοινού. Ο συναισθηματικός παράγων δεν είναι λιγότερο σημαντικός, γι' αυτό και χρειάζεται να οικοδομηθεί ατμόσφαιρα αμοιβαίας εμπιστοσύνης που να επιτρέπει στους συμμετέχοντες να εξετάσουν με διαλογική μέθοδο ζητήματα που συνδέονται με τους συγκεκριμένους χώρους.

Οι ιστορικοί χώροι και η ατμόσφαιρα που αποπνέουν ξυπνάει έντονα συναισθήματα στους μαθητές και είναι γι' αυτό καθήκον του εκπαιδευτικού να γνωρίζει ότι πρόκειται να εκθέσει τους μαθητές του σε αυτά τα έντονα συναισθήματα κατά τον σχεδιασμό της επίσκεψης.

Επίσκεψη όμως σε έναν χώρο μαρτυρίου μπορεί να έχει εκπαιδευτική σημασία και να είναι τελικά μια συναισθηματικά φορτισμένη εμπειρία για όλους τους επισκέπτες, όλων των ηλικιών. Οι μαθητές είναι αδύνατον να προετοιμαστούν για το τι θα αισθανθούν. Ουσιαστικά, οι επισκέψεις αυτές, καταφέρνουν να κάνουν τα σχολικά βιβλία να ζωντανεύουν και φυσικά έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο στα παιδιά από αυτό που πραγματικά συμβαίνει στην τάξη. Οι μαθητές συχνά πιστεύουν ότι οι καθηγητές τους περιμένουν περισσότερο από αυτούς αναφορικά με τη συμπεριφορά τους στον χώρο. Ωστόσο, για τους εκπαιδευτικούς αυτό δεν πρέπει να λειτουργεί αποτρεπτικά. Είναι εξίσου σημαντικό τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς να συνειδητοποιήσουν ότι δεν υπάρχει ένας μοναδικός τρόπος για να αντιδράσει κάποιος όταν επισκέπτεται έναν χώρο μαρτυρίου, συνδεδεμένο με το Ολοκαύτωμα.

Το να κρατούν οι μαθητές ημερολόγιο σχετικό με την επίσκεψή τους σε έναν ιστορικό χώρο είναι χρήσιμο, όπως και να καταγράφουν τις ιδέες, τις ερωτήσεις και τις αναμνήσεις τους σε φορητό υπολογιστή. Κι αυτό γιατί σε μεταγενέστερο στάδιο, οι μαθητές έχουν ανάγκη να προβληματισθούν σχετικά με τις παρατηρήσεις και τις απορίες τους. Πολλοί μαθητές έχουν καταλήξει στην άποψη ότι η διατήρηση ημερολογίων όταν μελετούν το Ολοκαύτωμα ή επισκέπτονται τόπους Ολοκαυτώματος ή μνημονικούς ενθαρρύνει τη δική τους αυτογνωσία.

Οι ιστορικοί χώροι δίνουν τη δυνατότητα για την εις βάθος μελέτη συγκεκριμένων τόπων και της ιστορίας τους

Κάθε τόπος μαρτυρίου έχει το δικό του ιστορικό πλαίσιο, και ως εκ τούτου, το να επισκεφθεί κάποιος έναν δεν είναι το ίδιο με το να επισκεφθεί έναν άλλο. Είναι σημαντικό να μην ξεχνάμε ότι υπάρχουν περιπτώσεις που μαθητές έχουν προσέξει ίχνη και ευρήματα σε αρκετούς χώρους μαρτυρίου, αλλά τους είναι σχεδόν αδύνατο να ανασυνθέσουν τι πραγματικά συνέβη εκεί.

Όταν πάλι οι μαθητές επισκέπτονται ένα μουσειακό χώρο τα πράγματα είναι πιο δύσκολα, δεδομένου ότι δεν πρόκειται για χώρους όπου εκτυλίχτηκαν τα γεγονότα και χρειάζεται γι' αυτό ιδιαίτερη διαδικασία.

Για παράδειγμα, στο Γιαντ Βασέμ (www.yadvashem.org) στην Ιερουσαλήμ, το εκπαιδευτικό συγκρότημα χτίστηκε σκοπίμως μακριά από τη φασαρία της πόλης και τις κύριες λεωφόρους, ωσάν να σηματοδοτεί από μακριά σε αυτούς που εισέρχονται τις πύλες του, ότι εισέρχονται σε έναν χώρο που τους γνέφει να θυμούνται.

Η δυνατότητα να μελετήσουν οι μαθητές αυθεντικά εκθέματα είναι ικανή να τονώσει το ενδιαφέρον τους, να αποτελέσει κίνητρο για μάθηση και να προσφέρει μια άμεση και απτή σύνδεση με τους ανθρώπους στο παρελθόν, κάτι που είναι δύσκολο να αναπαραχθεί στην τάξη.

Ο ιερωμένος Εμίλ Σουλφάνι και οι συνάδελφοί του επισκεπτόμενοι το Γιαντ Βασέμ τον Φεβρουάριο 2003. Γιαντ Βασέμ Ισραήλ

Ιστορικοί τόποι μνήμης, όπως στρατόπεδα εξόντωσης που κατασιεύασε η ναζιστική Γερμανία, έχουν πολύ ισχυρό αντίκτυπο πάνω στους μαθητές γιατί τους αναγκάζουν να αντιμετωπίσουν το κακό στην πιο ακραία μορφή του. Ωστόσο, είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι, πριν εισέλθουν οι άνθρωποι εκείνοι στα στρατόπεδα ως έγγλειστοι, είχαν ο καθένας φυσιολογική ζωή.

Αυτό πρέπει να τονίζεται από τους εκπαιδευτικούς, ότι δηλαδή οι άνθρωποι εκείνοι δολοφονήθηκαν σε βιομηχανική κλίμακα λόγω μιας ψευδο-επιστημονικής ιδεολογίας. Εξίσου πρέπει να δίνεται έμφαση να δείξουν στο πλούσιο πολιτιστικό και πνευματικό μωσαϊκό της εβραϊκής ζωής πριν το Ολοκαύτωμα. Έτσι, οι μαθητές γνωρίζοντας στοιχεία της προπολεμικής ζωής των εβραϊκών εθίμων των θυμάτων, θα συγκεντρώσουν περισσότερες πληροφορίες για εκείνους που οι θύτες εξάλειψαν από προσώπου γης εν μια ριπή.

Ο εκπαιδευτικός φέρει ευθύνη για τους μαθητές του και πρέπει να είναι βέβαιος ότι μια επίσκεψη σε έναν τέτοιο ιστορικό χώρο ή μουσείο είναι κατάλληλος για την ηλικία τους. Είναι πολύ σημαντικό ο εκπαιδευτικός να έχει προηγουμένως διαβουλευθεί με το προσωπικό του μνημονικού χώρου ή του μουσείου σχετικά με το επιτρεπόμενο κατώτερο όριο ηλικίας των μαθητών.

Μια επίσκεψη σε έναν χώρο μαρτυρίου θα πρέπει να εστιάζει στην ιστορία του. Οι μαθητές θα πρέπει να χρησιμοποιούν τον χώρο ως ιστορικό τεκμήριο, για να διερευνήσουν θέματα και ζητήματα που συζητήθηκαν κατά τη διάρκεια του μαθήματος στην τάξη πριν την επίσκεψη. Η επίσκεψη δεν πρέπει να θεωρείται αποκλειστικά ως μια ευκαιρία να απαντηθούν ιστορικά ερωτήματα, αλλά ως μέσο και κίνητρο για τη δημιουργία νέων.

Το Ολοκαύτωμα έλαβε χώρα σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή ήπειρο. Είναι γι' αυτό συχνά δύσκολο όταν κάποιος επισκέπτεται έναν συγκεκριμένο ιστορικό χώρο, να τον συσχετίσει μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της ιστορίας του Γ' Ράιχ και μέσα στο πλαίσιο της «Τελικής Λύσης του Εβραϊκού Ζητήματος» ειδικότερα. Προτείνεται γι' αυτό να προγραμματίζονται οι επισκέψεις αυτές μετά την ολοκλήρωση μιας πλήρους σειράς μαθημάτων.

Ο ρόλος του δασκάλου κατά τη διάρκεια επισκέψεων αυτών είναι υψίστης σημασίας, ακόμη και αν δεν μπορεί να ξεναγήσει τους μαθητές του στις εγκαταστάσεις.

Είναι γι' αυτό σκόπιμο να έχει προηγηθεί επικοινωνία με τον η επικοινωνία με τον όποιο ξεναγό νωρίτερα. Οι εκπαιδευτικοί δε, πρέπει να συνοδεύουν τις τάξεις τους για την αποκατάσταση ενός σταθερού μαθησιακού περιβάλλοντος και προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι μαθητές τους συμπεριφέρονται καταλλήλως κατά τη διάρκεια της επίσκεψής.

Μαθητές επισκέπτονται εκθέματα στο Μπέργκεν Μπέλεσεν στη Γερμανία

Για παράδειγμα, σύμφωνα με τον κώδικα επισκεπτών του Μνημονικού Τόπου Παμάτνικ – Στρατόπεδο Τερεζίν, (www.pamatnik-terezin.cz/) «Καθ' όλη τη διάρκεια της επίσκεψής τους, οι επισκέπτες υποχρεούνται να συμπεριφέρονται με κόσμιο και ευγενικό τρόπο, και με σεβασμό προς την ιστορική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία του χώρου, καθώς και με τη μεγαλύτερη δυνατή προσοχή όσον αφορά την ακεραιότητα του ίδιου μνημείου.»

Επειδή οι περισσότεροι μαθητές δεν είναι εξοικειωμένοι με τους χώρους μνήμης, πρέπει πριν τις επισκέψεις το εκπαιδευτικό προσωπικό να λαμβάνει υπόψη του την ηλικία των μαθητών, τις διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες, αλλά και τον διαφορετικό βαθμό γνώσης που διαθέτουν ήδη. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες αφορούν σε ευρεία γκάμα: συνεδρίες, ξεναγήσεις, φύλλα εργασίας, ηχητικούς οδηγούς, κτλ.

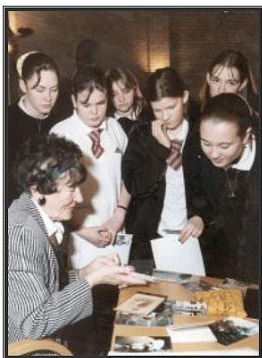
Κατά τις επισκέψεις αυτές, οι εκπαιδευτικοί είναι υπεύθυνοι να επιλέξουν εκείνες τις δραστηριότητες που θα αποτρέπουν προσομοιώσεις που ενθαρρύνουν τους μαθητές να ταυτισθούν με τους δράστες ή και τα ίδια τα θύματα. Αν και δραστηριότητες ταύτισης μπορεί να είναι πολύ αποτελεσματικές τεχνικές για να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των νέων στην ιστορία με το να τονίζουν την ανθρώπινη εμπειρία, χρειάζεται μεγάλη προσοχή στην επιλογή τους, ιδίως σε χώρους όπως τα στρατόπεδα όπου συνετελέσθη το έγκλημα του Ολοκαυτώματος.

Για παράδειγμα, το εκπαιδευτικό προσωπικό του Imperial War Museum στο Λονδίνο, www.iwm.org.uk έχει αναπτύξει ηχητικές περιηγήσεις για μαθητικές ομάδες που επισκέπτονται την έκθεση για το Ολοκαύτωμα στον χώρο του. Σύμφωνα με την εκπαιδευτική τους προσέγγιση, «Πώς προκαλείς το ενδιαφέρον σε έναν 14χρονο σε μια ιστορική έκθεση, όταν μερικά από τα πιο σημαντικά αντικείμενα είναι τόσο συνηθισμένα όπως οδοντόβουρτσες, κατσαρόλες και τηγάνια και παλιά παπούτσια; Πώς παρουσιάζουμε στους νέους ανθρώπους μια ιστορία καταστροφής και μαζικής δολοφονίας, χωρίς να ενθαρρύνουμε το νοσηρό ενδιαφέρον για θάνατο ή για αποικτήνωση των θυμάτων;

Η λύση που βρέθηκε στην Έκθεση για το Ολοκαύτωμα στο Imperial War Museum είναι να χρησιμοποιηθούν ηχητικοί ξεναγοί για να εστιάσουν την προσοχή των νέων σε αντικείμενα-κλειδιά, και να επιτρέψουν σε αυτά τα αντικείμενα και τις προσωπικές ιστορίες που κρύβονται πίσω τους για μιλήσουν για τον εαυτό τους.

Μόλις ο επισκέπτης αντιληφθεί ότι αυτά τα καθημερινά αντικείμενα ανακτήθηκαν από τα ναζιστικά στρατόπεδα εξόντωσης στην κατεχόμενη Πολωνία - φερμένα εκεί από τα θύματα που είχαν εξαπατηθεί ότι θα επανεγκαθίσταντο και θα ξεκινούσαν σύντομα μια νέα ζωή - η σπουδαιότητά τους ως αποδεικτικά υλικά στοιχεία της γενοκτονίας γίνεται εμφανής.»

Τα μέλη του προσωπικού των αυθεντικών και μη τόπων Ολοκαυτώματος είναι συνήθως καλά εκπαιδευμένοι επαγγελματίες οι οποίοι όχι μόνο έχουν αποκτήσει τεράστιες γνώσεις, αλλά και έχουν μάθει πώς να καθοδηγούν τους επισκέπτες, συμπεριλαμβανομένων των σχολικών ομάδων. Εκπαίδευση μέσω ομήγυρης της νεολαίας είναι μια προσέγγιση σύμφωνα με την οποία, νέοι με ασφαλές κίνητρο, προσπαθούν ενεργά να πλησιάσουν τους συνομηλικούς τους (συχνά εκείνους που είναι κοντινοί με αυτούς σε ηλικία και υπόβαθρο), βοηθώντας τους να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες για να είναι υπεύθυνοι πολίτες. Μερικοί εκπαιδευτικοί μπορεί να επιθυμούν να εφαρμόσουν εκπαιδευτικές ενότητες ομήγυρης σε αυθεντικούς και μη τόπους, ωστόσο, οι περισσότεροι μαθητές Λυκείου δεν μπορούν να μάθουν επαρκώς πώς να μετατραπούν οι ίδιοι σε επαγγελματίες ξεναγούς χωρίς κατάλληλη, εκτενή επιμόρφωση. Για το λόγο αυτό δίνονται οδηγίες στο εκπαιδευτικό προσωπικό να συνεργασθεί με τους μαθητές στους συγκεκριμένους τόπους.

Μαθητές επισκεπτόμενοι το Μπεθ Σαλώμ, ΗΒ

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να ενθαρρύνει τη συζήτηση και τον προβληματισμό στον χώρο, ως αναπόσπαστο μέρος της επίσκεψης, παρέχοντας χώρο και χρόνο για να καταστεί αυτό δυνατό.

Η μνήμη είναι μια συνομιλία. Οι εκπαιδευτικοί είναι οι μεσίτες σε αυτή τη συζήτηση, που καθοδηγούν την εκπαιδευτική διαδικασία σχετικά με το τι οι μαθητές μαθαίνουν σε αυθεντικούς και μη αυθεντικούς τόπους.

Για παράδειγμα, το Μάουτχουζεν της Αυστρίας www.mauthausen-memorial.at/, «... υπήρξε τόπος στον οποίο συναντήθηκαν οι τύχες των πολιτών πολλών ευρωπαϊκών και μη ευρωπαϊκών χωρών. Η επίσκεψη σε τόπους επιτρέπει στους επισκέπτες να μάθουν τα γεγονότα, ενθαρρύνει την ευαισθητοποίηση και αφυπνίζει τις ευθύνες τους ως πολιτών. Μνήμες όπως αυτή με συνάφεια μεταξύ τους απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή, καθώς οδεύουμε προς το μέλλον.»

Πριν τις επισκέψεις τους σε μνημονικούς χώρους, οι μαθητές χρειάζεται να προετοιμάζονται ενεργά με αναγνώσματα για το Ολοκαύτωμα που θα τους επιτρέψουν να έλθουν εγγύτερα στα γεγονότα της εποχής. Τελετές και μια σειρά εκδηλώσεων, όπως η αναπαράγωγή μουσικών επιλογών, η τέλεση προσευχής, το άναμμα των κεριών, η απαγγελία ποιημάτων και η εκφώνηση ονομάτων των θυμάτων λαμβάνουν συνήθως χώρα στους συγκεκριμένους χώρους. Παρά το γεγονός ότι οι μορφές ανάμνησης και εκπαίδευσης του Ολοκαυτώματος είναι συνήθως αρκετά διαφορετικές σε χαρακτηρισμό, τελετές μνήμης σε τόπους αποτελούν σημαντικό στάδιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Συνέχεια μετά τις εκπαιδευτικές εκδρομές

Η εργασία που έπεται μετά μία εκπαιδευτική εκδρομή όπως οι συγκεκριμένες πρέπει να ανταποκρίνεται σε ερωτήματα που έθεσαν οι μαθητές ως αποτέλεσμα της εμπειρίας τους προκειμένου να τους βοηθήσει να τοποθετηθούν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο.

Για παράδειγμα, σύμφωνα με το εκπαιδευτικό προσωπικό του Άουσβιτς – Μπίρκεναου <http://www.auschwitz.org.pl/>, «όσο απομακρυνόμαστε από την εποχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τόσο μεγαλύτερη σημασία αποκτά το μάθημα σε μνημονικούς χώρους. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τη νεότερη γενιά. Για τις γενιές που γεννήθηκαν μετά τον πόλεμο, η ιστορία πριν από μισό αιώνα είναι τόσο μακρινή, ώστε οι νεότεροι δεν μπορούν να ταυτισθούν με αυτήν, σε αντίθεση με τον τρόπο που ταυτίζονται οι γονείς ή οι παππούδες τους. Το Άουσβιτς αποτελεί ορόσημο και σταθμό για διάφορες εθνοτικές και θρησκευτικές ομάδες. Για τον λόγο αυτό, οι επισκέψεις εκεί έχουν καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση της στάσης των νέων. Μηνύματα περί ανοχής και καταπολέμησης της ξενοφοβίας, των προκαταλήψεων, των στερεοτύπων και των φυλετικών διακρίσεων απελευθερώνονται αυτόματα στη διάρκεια αυτών των επισκέψεων. Συμπεριφορές όπως εκείνες, εάν επαναληφθούν μπορούν να οδηγήσουν ξανά σε αφάνταστη βαρβαρότητα όπως και τότε στο κέντρο του πολιτισμένου μας κόσμου.

Η συνεχής στενή συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών του Μουσείου και των δασκάλων των μαθητών αποτελεί προϋπόθεση ώστε οι επισκέψεις αυτές να έχουν άριστα αποτελέσματα στην ηθική διάπλαση των νέων. Στο Εκπαιδευτικό Κέντρο του Άουσβιτς-Μπίρκεναου, οι διδάσκοντες μπορούν να αναζητήσουν τεκμηριωμένες πληροφορίες, βοηθήματα διδασκαλίας, συμπεριλαμβανομένων εργαλείων διδασκαλίας της ιστορίας, καθώς και πρόγραμμα με κύκλους μαθημάτων που προετοιμάζουν τους νέους πριν την επίσκεψη στο Μουσείο, όπως και κατά την επίσκεψή τους σε αυτό.

Προτείνεται όπως οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές τους εξοικειωθούν με τους δικτυακούς τόπους μνήμης πριν τις επισκέψεις τους σε αυτούς. Η πιο ολοκληρωμένη μέχρι σήμερα πηγή μνημονικών χώρων, συμπεριλαμβανομένου ενός διαδραστικού χάρτη όλων των μνημείων του Ολοκαυτώματος, των ιδρυμάτων και των μουσείων που είναι αφιερωμένα στα θύματα του ναζισμού, μπορεί να αναζητηθεί στον ιστότοπο: www.memorial-museums.net/

Πορεία επιζώντων στο Άουσβιτς-Μπίρκεναου, Πολωνία, 2005

Η παρακάτω λίστα με συνδέσμους, αν και δεν είναι εξαντλητική, μπορεί επίσης να είναι χρήσιμη για τον σχεδιασμό εκπαιδευτικών επισκέψεων σχετικών με το Ολοκαύτωμα.

Αργεντινή

www.fmh.org.ar

Αυστρία

www.mauthausen-memorial.at
www.schloss-hartheim.at

Βέλγιο

www.cicb.be

Καναδάς

www.mhmc.ca

Κροατία

www.jusp-jasenovac.hr

Δημοκρατία της Τσεχίας

www.pamatnik-terezin.cz

Γαλλία

www.memorial-cdjc.org

Γερμανία

www.gedenkstaettenforum.de
www.stiftung-bg.de/gums/en/index.htm
www.topographie.de
www.ghwk.de
www.buchenwald.de
www.ravensbrueck.de
www.bergen-belsen.de
www.kz-gedenkstaette-dachau.de

Ουγγαρία

www.hdke.hu

Ισραήλ

www.yadvashem.org
www.gfh.org.il
www.massuah.org

Ιταλία

<http://www.windcloak.it/cultura/risiera.htm>

Λιθουανία

www.jmuseum.lt

Μεξικό

www.memoriaytolerancia.com

Ολλανδία

www.annefrank.org
www.westerbork.nl

www.nmkampvught.nl

www.hollandscheschouwborg.nl

Νορβηγία

www.hlsenteret.no

Πολωνία

www.auschwitz.org.pl
www.belzec.org.pl
www.majdanek.pl/

Νότιος Αφρική

www.ctholocaust.co.za

Ηνωμένο Βασίλειο

www.iwm.org.uk
www.het.org.uk
www.bethshalom.com

Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

www.ushmm.org
www.mjhnyc.org
www.wiesenthal.com
www.hmh.org
www.flholocaustmuseum.org